

תולדות ימי עם עולם

הקמת בית שני, וימי בית שני

גלות בבל



שער בבל, משוחזר מחלקים מקוריים, מוזיאון הלובר, פריס.

ב. עוד לא שמעו העם לקול השם, ואחרי שש שנים עלה על ירושלים (מלכ"ב כד א, ומגילה יא: ובפירש"י) והגלה את המלך יהויקים שמת בדרך מחוץ לירושלים וקבורת חמור נקבר (ירמ' כב יח-יט). והמליך את יהויכין (יכניה) בנו, אשר המשיך ועשה הרע בעיני השם כאביו. לאחר תשלום השנה למלכו (כשמלכותו נמשכה ג' חדשים בלבד), ואחרי

שבע שנים מגלות הנערים שהגלה נבוכדנצר, עלה שוב על ירושלים (ג'שכ"ז - 3327 לבה"ע), ולקח את כל אוצרות בית ה', והגלה לבבל את המלך יהויכין ושריו וכל העם שבירושלים, ובתוכם החרש והמסגר (חכמי התורה), ומהם נביאים כחגי זכריה ומלאכי (ויכני הלך להשם לבקש רשות בביהמ"ק בצאתו לגלות ויצא דרך יכניה. שקלים פ"ו מ"ג), והשאיר רק את דלת העם והמליך עליהם את מתניה בן יאשיהו המלך, והסב שמו צדקיה, שאכן היה צדיק, אבל נכשל בעוון הדור ועבר על דברי הנביא ירמ' ומרד במלך בבל.

א. אחרי שנים רבות שחטאו בית יהודה בע"ז, ולא נשמעו לקול הנביאים שייסרו את העם, הביא הקב"ה טיפין טיפין את הגלות, ועדיין לא שב העם בתשובה, עד שבעוונותינו חרב הבית הראשון.



נבוכדנצר

י"ט שנה לפני החורבן, הקים הקב"ה את נבוכדנצר למלך גדול, וכבש והכניע את אשור, שהיתה ראש הממלכות שנים רבות, ובבל הפכה באותו זמן לראש הממלכות. הוא כבש את כל המזרח הקרוב; אשור, עילם, פרס ומדי, אדום עמון ומואב, סוריא צור וצידון, והוסיף וכבש את כל הישוב, ומשל בכיפה.

בשנה שניה למלכו (ג'ש"כ - 3320 לבה"ע), עלה על ארץ ישראל, ועליו נאמר 'עלה ארי מסבכו גוי לשום ארץ לשמה', שלא נתן הקב"ה א"י ביד מלך שפל, לגודל חשיבותה, אלא ביד מלך תקיף ונמשל לאריה לגודל תקיפותו (וגם סמלו היה אריה), והלך וכבש ארץ ישראל מיהויקים מלך יהודה (הוא אליקים בן יאשיהו שמינהו פרעה נכה על יהודה). וזה היה י"ח שנה קודם חורבן הבית.

באותה שעה נטל נבוכדנצר מקצת מכלי המקדש, ומילדי זרע המלוכה הגלה והורידם לבבל, בתוכם דניאל חנניה מישאל ועזריה (דניאל א ב-ד).

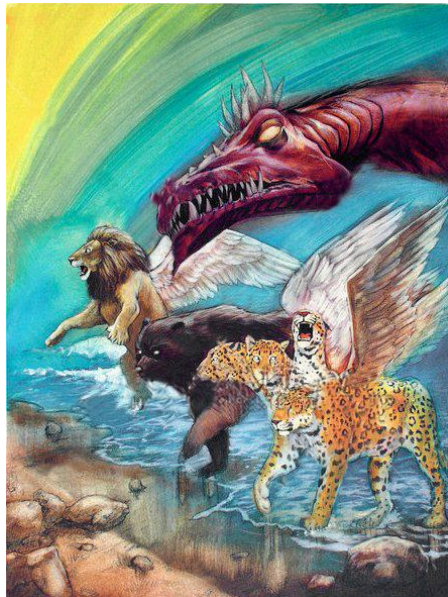
שארית הפליטה ברחו למצרים מפחד שמלך בבל יאשימם בהריגתו, אף שה' שליח ביד ירמיה שאם ישבו בארץ לא יגלם יותר. והם אף לקחו עמם בכח את ירמיה הנביא ואת ברוך בן נריה תלמידו (לאחר מכן הגלם נבוכדנצר ממצרים לבבל, אבל הכחיד את יהודי מצרים).

מכאן ואילך לא עבר איש ביהודה במשך נ"ב שנים, עד עליית זרובבל.

אחר ח' שנים למלכו עלה שוב נבוכדנצר על ירושלים, וצר עליה שתי שנים ומחצה, עד שהחריב ושרף בית המקדש ביום ט' באב בשנת ג'של"ח (3388 לבה"ע), והגלה את המלך צדקיהו וכל העם לבבל, מלבד דלת העם שהשאיר עם גדליה. עד שקם עליו ישמעאל בן מתניה ורצחו נפש, ביום שני של ראש השנה שאחר החורבן.

ארבע מלכויות שקמו בעולם - מראות דניאל

צלעות בפיה בין שיניה ואמרו לה קומי אכלי בשר הרבה. **השלישית** כצורת נמר, וארבע כנפי עוף על גבה, וארבעה ראשים לה, ושלטון ניתן לה. ובלילה ראה את **הרביעית** חיה נוראה ותקיפה בעלת שיני ברזל, אוכלת ושוחקת, והנשאר רמסה ברגליה, ומשונה מהחיות הקודמות ולה עשר קרניים. וקרן אחת עלתה מביניהם ושלוש קרניים נעקרו



מלפניה, ולקרן הקטנה עיני אדם והיא מדברת גדולות, עד שעתיק יומין יברר המשפט ואח"כ בא כבן אדם והגיע עד עתיק היום ונתנה לו המלכות שלא תסור ממנו (קצרנו בתיאור החלום).

ארבעת החיות הם המלכויות: **בבל** כאריה, שעליו נאמר בירמיה (ד) 'עלה ארי מסבכו, וכנשר שעליו נאמר (שם מח) 'הנה כנשר ידאה'. **פרס** היא הדוב, שאוכלים כדוב ומסורבלים כדוב. והצלעות שבין שניה או ג' מלכים העמידה או ג' מלכויות היו מורדות בה וחוזרין וכובשין אותן. יון כנמר שגזרה על ישראל גזרות מנומרות ומשונות, וארבעה ראשין לה כי נחלקה מלכות יון

לארבעה חלקים במות אלכסנדר. **אדם** שראה בלילה אחר ששקולה רעתה כנגד שלשתן, ועשרה מלכים יעמדו לה קודם שהחריב אספסינוס הבית, וטיטוס הוא הקרן המדבר

ג. מ"ה שנים מלך נבוכדנצר על העולם. בשנה שניה לנצחונותיו, חלם חלום אשר נשכח ממנו. דניאל גילה את חלומו ואת פשרו (דניאל ב לא).



א. בחלומו ראה דמות בעלת ראש זהב, חזה וידיים מכסף, מעיו וירכיו מנחושת, שוקיו ברזל, ורגליו חלקם ברזל וחלקם חרס. ואבן נעקרה מעצמה והכתה את רגלי הברזל והחרס ומעכה אותם עד שכל הפסל נמעך והרוח נשאה את כל האבק, והאבן נהייתה הר גדול שמלא את כל העולם.

ופתרונו ארבע מלכויות עד הקץ; מלכות ראשונה של נבוכדנצר מלך בבל שמשל בכיפה. מלכות שניה הפחותה ממנה של מדי ופרס. מלכות שלישית של יון הפחותה מהם. ומלכות רביעית של רומי שתהיה תקיפה כברזל, ומעורבת בחרס, שתמצא להתחבר לעמים אחרים (ישמעאל), ולא תצליח - כברזל שלא מתאחד עם חרס. והאבן היא מלכות ישראל שתמעך את כולם ותמלא את כל העולם.

ב. עוד ראה דניאל (דניאל ז) חלום וחזיון, בשנת אחת לבלשצאר; ארבע רוחות השמים פורצות אל הים. ומן הים עולות ארבע חיות גדולות. **האחת** כצורת אריה עם כנפי נשר. עד שנמרטו כנפיה ונסתלקה מהארץ ועמדה על רגליה כאדם וניתן לה לב **אדם**. **השניה** כצורת דוב ושלוש

הגדולה הוא המלך הראשון, הלא הוא אלכסנדר מוקדון, שקרנו בין עיניו כלומר שיהיה חכם ויעשה בתבונה. אבל ישבר באמצע מלכותו שתתפצל לארבע קרניים חלשות מהקרן הגדולה (וישלוטו ויתפצלו לארבע רוחות הארץ, כפי שקרה לארבעת מלכי יוון, להלן אות י). ובאחרית מלכותם יעמוד מלך עז, הוא טיטוס, וישחית עם קדושים, ויגדיל בלבבו אני ואפסי עוד, ולבסוף ישבר, וזה יהיה בעוד ימים רבים.

ויהי רצון שנוכה לו במהרה בימינו, ויעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו והיתה לה המלוכה.

ד. אחרי מות נבוכדנצר מלך אויל מרודך בנו כ"ג שנים, ואחריו מלך בלשצאר בנו ב' שנים, ובשנה השניה למלכותו הוציא את כלי בית השם ועשה משתה, ובתוך המשתה כתבה פיסת יד שנשלמה מלכותו, ודניאל הראה לו הפתרון, ובאותו לילה נהרג, וקם דריוש המדי וכבש את בבל. כאן הסתיים שלטון ראש פסל הזהב שראה דניאל בחלום, אחרי ע' שנים למלכות בבל, והתחילה מלכותה של ממלכת פרס ומדי. שנה אחת מלך דריוש הראשון, ואחריו מלך חתנו כורש הפרסי, שה' מסר בידו את כל הממלכות.

בשנה ראשונה למלכות כורש נשלמו ע' שנים מיום הגלות הראשונה, בה הגלו את ילדי ירושלים (שנה ב' לנבוכדנצר), ואז נתן כורש רשות לעלות מבבל ולבנות את בית המקדש.

פקידת הגולה, בזמן כורש

הכותים הנכרים ששנאו את עם ישראל, כתבו לכורש שיושבי יהודה רוצים למרוד בו בבנין ירושלים, וכורש חזר בו וביטל את מלאכת הבית. אבל קרבנות היו מקריבין כל אותן השנים אע"פ שלא היה בית.

אחרי מות כורש מלך בנו ארתחשסתא, ואחריו אחשורוש. ואחריו דריוש השני בנה של אסתר.

גדולות נגד השם, עד שיעשה השם בהם משפט ויקח מהם המלך המשיח את המלוכה לעולם, וקץ זה נסתר.

ומלכות רומי וממשלות השמד של הנוצרים האירופאים, נמשכת עד היום, ומתערבת בה מלכות ישמעאל אשר אינה מתחברת עם רומי.

ג. עוד חזון ראה דניאל (דניאל ח, ע"פ המלבי"ם), את אותן ארבע מלכויות ולמה נמשלה מלכותם ביחס לעם ישראל. דניאל עמד בחלום על נהר אוֹלִי בשושן הבירה שבמדינת עילם, והנה איל עומד לפני הנהר ולו שתי קרניים גבוהות והשניה גבוהה מן הראשונה, והאיל מנגח לארבע רוחות הארץ, וכל החיות לא עמדו מפניו. והנה מגיע צפיר עזים קטן מהמערב לא נוגע בארץ, וקרן בין עיניו, והכה את האיל ושיבר את קרניו וירמסהו לארץ. וצפיר העזים גדל מאוד, ומעצמה נשברה קרנו, וארבע קרניים עלו תחתיה לארבע רוחות השמים, ומאחת מהם עמדה קרן צעירה והתגדלה אל הדרום ואל המזרח ואל ארץ הצבי, וגדלה עד שהגיעה אל צבא השמים, והכוכבים הפילום וירמסום, ושר הצבא הפילם וחודשה עבודת התמיד. אחר מכן יושלך המקדש ויתבטל התמיד ע"י צבא אחר, מחמת הפשע, וישליכו האמת לארץ ותצליח במעשיה ימים רבים.

ופתרונו שנמסר לו ע"י גבריאל במאמר השם: האיל הם מלכות מדי ופרס וראשונה מדי ופרס לאחריה עם קרן גבוהה יותר. והצפיר שהוא מלכות יון, הקטנה ממלכות פרס, והקרן

ה. ראשי העם שגלו לבבל, עלו עתה לירושלים (ג'צ"ש 3,390 לבה"ע), בראשות זרובבל בן שאלתיאל (שלפי הגמ' סנהדרין לח. הוא נחמיה, אבל מפשטות הפסוקים - אם נחמיה שמו, אזי היו שני נחמיה. וצ"ע), ועמו יהושע בן יהוצדק כהן גדול, והשרים והנביאים, כל הקהל 42,360 איש, ועמם 7,337 עבדים ושפחות (עזרא ב, נחמיה ז).

על פי הנביאים בנו את המזבח במקומו, וביום ראש השנה התחילו להקריב כמשפט, אף שהיכל עדיין לא יוסד. ובשנה השנית לעלייתם, בחודש אייר, התחילו לייסד את הבית.

יסוד בית שני

עזרא הסופר שהיה ראש העם הקים את הסנהדרין הגדולה, והוסיף עליהם, כפי צורך השעה, עד שהיה מספרם מנין 120 דיינים, שנקראו אנשי כנסת הגדולה, מהם נביאים כמו חגי זכריה ומלאכי, ומהם בעלי רוח הקודש כנחמיה, וראשי חכמי העם. הם הפיצו את תורת האלוקים בכל העם, והם תקנו את סדר התפילות, וחתמו את ספרי הקודש, ושנו את המשניות. עזרא גם חידש את כתב אשורית לספר התורה, שממתן תורה ועד עזרא, כתבו ספר התורה בכתב עברית (כמו הכותים עד היום) ועזרא יסד לכתוב ספר התורה והנ"ך בכתב אשורית. ועוד תקנות רבות תיקן עזרא בשביל העם ובתיו.

ט. מלכות פרס נמשכה 34 שנים בפני הבית, ואז קם עליה **אלכסנדר** המוקדוני (יווני)



אלכסנדר מוקדון

והכניע את בבל וכבש ממנה את הממלכות, ונהיה הוא ראש לכל הממלכות. ובזה נשלמה מלכות השנייה של פרס ומדי שראה דניאל. מלכות פרס שלטה 52 שנה (בכיפה); 18 קודם בנין הבית, ו-34 שנים בזמן הבית, ואז נפסק השלטון הכללי של פרס בעולם, בשנת (ג'תמ"ב 3442 לבה"ע). אמנם מלך פרס בעצמו לא נפל בידי יון, רק אחרי 6 שנים המיתוהו שריו, ואז הכריז אלכסנדר על עצמו כמלך פרס אף היא.

באותה שנה שנהרג מלך פרס, מת גם עזרא הסופר ונחמיה, ופסקה הנבואה מהעם (יומא ט:).

כי הדור כבר לא היה ראוי לכך, וגם משום שאחר שבטל יצא דע"ז פסקה הנבואה (פי' הגר"א לסד"ע, פר' ל). וזה היה אלף שנה אחרי יציאת בני ישראל ממצרים (בשנת ג'תמ"ח 3,448 לבה"ע) ומ' שנה אחר היוסד בית שני. ומשעה זו התחילו לשמש חכמי התורה, שבכח תורתם צופים למרחוק, הם הם חכמי המשנה (התנאים). וראש להם הוא שמעון הצדיק שהיה משיירי כנסת הגדולה ואחרון שבהם, ושימש בכהונה גדולה מ' שנה. הוא היה בן

י. אחר שעברו י"ח שנה מאז שעלתה הגולה, נשלמו ע' שנים מיום שנחרב בית המקדש הראשון, בשנה שישית לדרוש השני. ע"פ נבואת חגי וזכריה התחילו אז לבנות הבית ללא רשות המלך, בשנת (ג'ת"ח 3408 לבה"ע). ואף ששרי עבר הנהר (המערבי, א"י) כתבו אל דרוש, שהיהודים התחילו לבנות הבית ללא רשיון, הוא לא הפסיק את מלאכת הבניה, והסתמך על פקודת כורש הראשונה.

בניית הבית נמשכה ארבע שנים ונשלמה ביום ג' אדר, ג'ת"ב (3412).

כשנה אחר כך עלה מבבל עזרא הסופר, מצאצאי פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, ועמו יותר מאלף איש, כל זמן שברוך בן נריה רבו (שקיבל מירמיה הנביא) היה חי, למד לפניו כל התורה בבבל (וברוך עצמו היה זקן מכדי לעלות לא"י בעליה הראשונה עם זרובבל), ואחרי מיתת רבו, מיד עלה עזרא לארץ ישראל.

יז. מצבו הרוחני של העם אותה עת היה רופף. בתקופה שכורש אסר לעלות לא"י, היו בני העם השבים לארץ מעטים והתערבו בגוים, ונשאז נשים נכריות. כאשר ראה עזרא את מצבו הרוחני של העם, לבש שק, ואסף את כל העם בכ' בכסליו, והתרה להוציא את הנשים הנכריות. ומר"ח טבת עד ניסן של אותה שנה ישבו הסנהדרין, ודנו וטהרו את העם.

יח. 13 שנים אחר עליית עזרא, עלה נחמיה לארץ ישראל, הוא היה שרו של דרוש, וברשותו עלה לבנות את חומות ירושלים. ואף על הפרעות הכותים, נבנתה החומה תוך 52 יום, ונשלמה בכ"ה באלול. כ-18 שנה אחרי תחילת בניית בית שני. ועדיין היה העם רופף במשמר התורה. ולכן נחמיה כינס את העם בכ"ד תשרי וקבלו על עצמם את כל דברי התורה, ואת המצוות התלויות בארץ, ובאותה עת התפללו ראשי העם שהשם יסיר את יצר עבודה זרה מעם ישראל, וצמו על כך ג' ימים, והתקבלה תפילתם, וראו כמין ארי של אש יוצא מבית קודש הקדשים, ובטל יצר עבודה זרה מעם ישראל. ואת הספר בו חתמו אמנה וברית לשמור המצוות, הניחו במקדש, ומצאוהו חתום מן השמים שהסכימו עמם. נחמיה תיקן תקנות ושמר את העם וגדר פרצותיו.

גלות יון

(הספורט), ובזה השחיתו והתעיבו אורחות חייהם. ארבעת המלכים היוניים הפיצו את תרבות יון בממשלתם.

ארץ ישראל, השוכנת בין מצרים לבין סוריה, היתה מוקד מאבק רב שנים בין סליקוס ושושלתו, לבין תלמי הראשון ושושלתו. לאחר מלחמת הירושה הראשונה התגבר, כאמור, סליקוס על תלמי, ושלט בא"י, אלא שהיה מלך נח ולא הפריע לעם לשמור מצוות השם ואף תמך ביד חיילי צבאו היהודים שבקשו להינזר משמן נכרים.



אחר כמה שנים עלה תלמי הרשע על יהודה וכבשה מיד סליקוס, והשמים את הארץ במלחמה. הוא כבש את יהודה בערמה, כשהציג עצמו כבא להקריב קרבן במקדש ביום השבת. והוא התנפל באחת על יושביה, והתאכזר והרג הרג רב, ולקח שבי עצום למצרים, ואח"כ שוב עלה והרס חומות העיר, והכביד מאוד עול המיסים. אמנם לא בכדי

הביא ה' צרה זו, כי היהודים התחילו לחקות את תרבות יון ואף שהעם בכללותו שמר על מצוות השם, הנה התחיל לפשות הנגע בעם.

בזמן זה עמד עליהם שמעון הצדיק וחזיק את בדק העם, גם בנה את חומות ירושלים שהרס תלמי הרשע. וכל זמן שמעון הצדיק קרן ישראל וירושלים רוממה, וחמשה ניסים היו במקדש לא פסקו. גורל שער להשם עלה בימיו, נר מערבי דולק עד שהטיבוהו, ואש המערכה מתגברת והולכת ולא נזקקו להוסיף עצים, ונשתלחה ברכה בשתי הלחם ובלחם הפנים. ועוד ניסים.

גם העם התרבה מאוד, ותחת שהיו שבי הגולה מתי מעט, כארבע רבוא, הנה במשך הזמן של שמונים שנה אלו, התרבה מאוד העם בגלל ברכת השם ששכנה בבית המקדש. ויתפזרו בכל יהודה וגם סביבות ארץ ישראל באידומאה שמדרום ליהודה ובעבר הירדן ובגליל, ובערי החוף.

י. נזכיר כאן את תקופות שלטון הממלכות כולן, בפני הבית השני. פרס שלטה 34 שנים בפני הבית. יון שלטה אחרי פרס 180 שנה. מלכי חשמונאי שכבשו את א"י מידי יון, שלטו 103 שנים. מלכי הורדוס, שדחקו את מלכות בני חשמונאי, והיו פקידים של קיסרי רומי, שלטו עוד 103 שנים. כולם יחדיו, כל ימי הבית 420 שנה.

אלכסנדר הגדול מת אחר 12 שנות שלטון (סדע"ר), ושריו נלחמו על שלטון הממלכה. כשבסופה של מלחמה ארוכת שנים, התפצל השלטון לארבעה חלקים, כמראה אשר ראה דניאל (דניאל ח, וראה לעיל אות ג). תלמי נטל את מצרים וארצות הדרום. סליקוס (בן אנטיוכוס ה-1, לאחר מות אביו), מלך בא"י ובסוריה ובאשור וקדמת אסיה. אנטיגונוס מלך בפרס וארצות אסיה המזרחית. פילפוס מלך על יון ומקדוניה.

חכמי יון ומלומדיה למדו והפיצו את החכמות בעולם אותו הם כבשו. אלכסנדר היה



האקרופוליס של אתונה

בעצמו אוהב חכמה, ואחריו קמו רבים ביון ולמדו את חכמות האומות והצטיינו בהם, יחד עם זה פתחו את תרבות האלילים והמקדשים שבנו לכבודם, כמו גם את תרבות הגוף

יא. אחרי מות שמעון הצדיק הנהיג את העם תלמידו אנטיגנוס איש סוכו, שהיה שלם בכל התורה ולא היו בימיו כל מחלוקות, וכמו שהיה בימי קדם שרבתה החכמה. אבל מוסר העם נחלש. ושני בני שמעון הצדיק חוניו ושמעיו, היו רבים על הכהונה, (שמעון הצדיק אמר שחוניו הקטן ישמש כי היה ממלא מקומו ביראת חטא, אף שלא בתורה. והוא ויתר לאחיו הגדול, ולבסוף נתקנא בו, ורצה להכשילו, ורצה העם להרגו ולכן ברח אל תלמי במצרים), והלך חוניו ובנה באלכסנדריה של תלמי מזבח להשם, והקריב קרבנות בני נח. (ואח"כ בנה חוניו, בן נכדו, בית גדול שהיה נקרא בית חוניו. תולדות עם עולם ח"ב, צט).

עד כדי כך נחלש העם שאפילו מתלמידי אנטיגנוס שלא ירדו לסוף דעת רבם, הלכו וכפרו בתורה שבעל פה, ונקראו צדוק ובייתוס (ועל שמם נקראו הכופרים בתקופת מלכי חשמונאי). אבל רוב העם היו שומרים התורה ועבודת השם.

יב. בתקופה זו ביקש תלמי השני שהיה אוהב חכמה וגם מניח לישראל לעבוד את השם, ורצה שיתרגמו את ספר התורה ליונית. וכיון שלא נתחייבו למסור נפש על תרגום התורה ליונית, אנוסים היו לבא למצרים. ונתן הקב"ה עצה בלב ע"ב זקנים ותרגמו כולם כאחד באותו לשון ושינו בכמה מקומות, כולם כאחד. וע"ז אמרו חז"ל שחשך ירד לעולם ביום שנתרגמה התורה, כי לא לא יכולה התורה להתרגם כל צרכה, והיה יום זה שנשלם תרגום התורה בח' טבת שנת ג'תקט"ו (3,515).

יג. אחר מות אנטיגנוס, עמד בראש העם וראש סנהדרין וחכמי התורה, יוסי בן יוחנן. בתקופה זו עלה חוניו בן שמעון ממצרים ושימש בכהונה גדולה. והיה אוהב בצע וכילי,

ולא שילם את מס העם לתלמי מלך מצרים. והאמרכלים פחדו פן יעלה תלמי אל יהודה, ולכן הסכים חוניו ושלח את יוסף בן טוביה שהיה בן אחיו, לפייס את תלמי. אלא שיוסף במרמה שכנע את תלמי למסור בידו את גביית המיסים מהעם, והכביד את עולו במיסים קשים וגם הרשיע וצרר את יהודה במשך כ"ב שנים גם בזמן תלמי השלישי, ונטה לדרכי יון ואף רצה לנטות ולשאת אשה נכריה.

כאשר הזדקן חוניו הכהן הגדול מינו את יוסי בן יועזר איש צרידה, לכהן תחתיו בהנהגת העם. והוא היה גם גדול בחכמה וקיבל התורה אף הוא מאנגיטנוס. והוא שימש כנשיא אף שיוסי בן יוחנן היה זקן ממנו הרבה, זאת מפני כהונתו. וזה היה הזוג הראשון. ומפני שהתחילה שכחת התורה מחמת נטיית העם אחרי דרכי יון, ומשום עקת השומרונים מבית, חלה שכחה בתורה, והיתה המחלוקת הראשונה מאז קבלת התורה, ויוסי בן יוחנן אומר לסמוך על הקרבן ביו"ט, והיה אומר יוסי בן יועזר שלא לסמוך אלא מערב יום טוב. ולא אסתיעה מילתא להכריע בסנהדרין ההלכה.

יד. אחרי תקופת תלמי השלישי מלך מצרים, כבש את ארץ ישראל אנטיוכוס הגדול, אשר הניח לעם לשמור מצוותיו, ושחרר את העם מהמוכסים המתינונים. ואף שלא שלט לגמרי אנטיוכוס בא"י, וגם תלמי שלט בה, אבל המוכסות נקרעה לחלקים, ולא ביד פריץ אחד היתה, והוקל בכך לעם.

בתקופה זו היו מורדות ועליות למשרת הכהונה הגדולה, שמהם היו צדיקים ומיטיבים עם העם ומחזקים בדק הבית, ומהם מרשיעים. אבל בעם כבר היו רבים מאוד המתפרצים לנהות אחרי תרבות יון, ומתרחקים מדת התורה.

צרת גזירות יון

תרבות יון ואת התאטראות ליד המקדש, ואחריו מינה אנטיוכוס את חוניו המתיוון (שקרא לעצמו מינילאוס) תמורת בצע כסף גדול יותר.

טז. כאשר עלה אנטיוכוס אפיפנס על מצרים למלחמה ולבסוף חזר כלעומת שבא כי פחד מהרומיים שכבר אז היו אומה חזקה ותלמי נעזר בהם, עלה שוב דרך ירושלים.

טז. כאשר חטאי העם רבו, ורבים היו הנוהים אחרי תרבות יון והתרחקו מדרך התורה, סיבב השם, ועלה למשול אנטיוכוס הרביעי, הנקרא גם אפיפנס. בהסכמתו של אנטיוכוס, לראשונה, נמכרה הכהונה הגדולה לכהן הגדול המתיוון יאסון (יהושע), והוא הביא את

עוד לא עצר בכך, ושוב שלח את שר צבאו אפולוניוס והכה בעיר הרג רב, ושבה שביה רבה. ובטלה עבודת המקדש והקרבות בחטאי העם המתיונים.

עוד גזר אנטיוכוס גזרות שמד על עם ישראל, שלא ישמרו שבת, מילה וראש חודש. ושלא ילמדו תורה, ושיכתבו על קרן השור שאין להם באלוקי ישראל. והקריבו ביום ט"ו כסליו גתקצ"ה (3,595?) לבה"ע, שיקוץ על מזבח ה'. ופרצו פרצות בסורג, מפני ששנאו את ישראל, שהעמידו סורג סביב החיל, סימן לנכרי שאסור לו לפנים ממנו. וצרה גדולה ושעת השמד היתה מפני החטאים שפשו בעם.

וכאשר עברה השמועה כי הוא מת במלחמה, מהר יאסון הכהן הגדול המתיון וסילק את מנילאוס. כאשר עבר אנטיוכוס דרך ירושלים המתיונים מהרו להלשין לו כי שמח העם אל שמועת מותו, והוא עלה לירושלים (בשנת 3,592 לבה"ע?) ועשה בה הרג רב ביראי השם, ובזז את העיר.

אחרי שנתיים (בשנת 3,594 לבה"ע?), עלה שוב לירושלים ביום השבת והתנכר לומר שהוא בא לשלום, ועשה בה ובסביבותיה הרג עצום, ובזז את מקדש השם ולקח את כל כלי הקודש, ומינה על ירושלים את פוליפוס מפריגיא, ובנה את החקרא (מצודה) למשמר על העיר.



אנטיוכוס אפיפנס

נקמת החשמונאים וירידת קרנה של יון

יח. כששמע אפולוניוס, השר היוני של שומרון, את מלחמות יהודה במתיונים ומקדו ביון, אסף עם רב מגיבורי מוקדון למלחמה על יהודה. יהודה הביסו בקרב והרג את אפולוניוס ולקח את חרבו אליו, ושלל כלי מלחמה רבים ממחנהו. כאשר שמע סירון שר חילת סוריה, שאפולוניוס ניגף לפני יהודה, אסף חיל גדול ובתוכם גם פושעי עמינו, ובא אל מחנהו וחנה בבית חורון בדרך העולה מהשפלה דרך מודעית לירושלים. ויהודה יצא לקראת המחנה עם מתי מעט, וכשראו את המחנה העצום יראו לנפשם איך יעמדו לפניו, בעוד שרעבים הם ללחם. ויהודה אזר עוז וחיזקם שיקראו אל השם כי בכחו לעזור ברב או במעט. ויהודה ניגש אל מן הצד אל קצה המחנה היוני, טרם הרגישו בבואו, ובהלה נפלה עליהם ונסו מפני יהודה. ויהודה רדף אחריהם מבית חורון ועד השפלה, והרג את סירון שר הצבא, והשאר נסו לארץ פלשתים. ובזה גדל מאוד שם יהודה כגיבור מלחמה ויצא שמו בגוים.

י"ט. כששמע אנטיוכוס הרשע על מעשה יהודה, הזעיק חיל עצום עם שכירים רבים. וכאשר ראה שלא יספיק לתת שכר לחיל לשנה תמימה, יצא אל מדינות הפרת לגבות מס, ומינה את ליזיאש מזרע מלכי יון למלאות מקומו בסוריה, ונתן בידו מחצית חיל המלך, ולהכרית את ארץ יהודה ולחלקה לבני הנכר יושבי הארץ. ליזיאש מינה את ניקנור על צבא

יז. מתתיהו בן יוחנן, חשמונאי, כהן גדול (כינאי חשיבות. ולפי הנראה לא שימש בכהונה הגדולה), היה מחכמי הדור וחסיד עליון, וקיבל התורה גם הוא מאנטיגנוס. והוא ברח עם חמשת בניו למודעית הסמוכה לירושלים ט"ו מיל. בניו היו יוחנן (הקדשי), שמעון (התסי), יהודה (המכבי), אלעזר (החורני), ויונתן (הוופסי), כולם חסידי עליון, ומדרגתם למטה ממדרגת הנבואה, ורואים צורות המלאכים, ושומעים בת קול. והם שלחו בסתר בכל ערי ישראל מי לה' אלי. ונאספו אליו עדת החסידים.

המתיונים גילו את אוזן פוליפוס על קשר מתתיהו, ויעלו פקידי המלך היונים ופריצי עמינו למודעית לאלצו להקריב לע"ז בכדי שלא יהרגוהו, ומתתיהו הרג את המתיון שהלך להקריב לע"ז, ואת הנציב היוני עושה הבמה, אחרי כן רדף אחרי חיל היונים שעמו והרגם והניסם לכל רוח.

בעת זו ברח אל הרי המדבר, ומשם היו אוספים את כל יראי השם, ורודפים אחרי המתיונים והמרשיעים, והרסו מזבחות האלילים. ועברו בארץ ומלו את הילדים שלא נימולו בגזירת יון.

שנה אחת עמד מתתיהו הזקן למעוז לעמו. וכאשר ראה כי באה שעתו ועתו למות, צוה את בניו על השם ועמו, ומשח את יהודה למשוח מלחמה בשנת ג'תקצ"ו (3,596?) לבה"ע.

של 40,000 חילים ו-6,000 פרשים, ועליהם נוספו גויי ערי החוף ופלשת, וחנו באמאוס שבשפלה בואכה הדרך העולה לירושלים. וחילקו את הצבא לשני מחנות מחנה אחד בראשו עמד גורגיאס ומחנה שני בראשו עמד ניקנור.

יהודה אסף עם רב מעדת החסידים ונקהלו למצפה להתפלל לפני השם, כי היתה ירושלים שממה ומבצר החקרא שלט אל מבואות העיר והמקדש. וכיון שהכריז יהודה שהירא ורך הלבב ישוב לביתו רוב המחנה שב לביתו כי יראו מפני המוקדונים מלומדי מלחמה, ונשארו עמו 7,000 איש. אך לה: הישועה ברב או במעט.

היות והיונים פחדו משַׁמֵּעַ כחם של יהודה ומחנהו, החליטו לבא בערמה בלילה. וגורגיאס לקח 5,000 רגלי 1,000 פרשים לקראת יהודה בהר, ואילו יהודה פנה לקראת מחנה יון באמאוס, עם 3,000 איש, ע"מ להפתיעו ולהילחם בו. ויצעק יהודה להשם להשמיד חיל יון למען ידעו כי ה' הוא האלוקים.

יהודה פיצל את אנשיו לארבעה ראשים והפקיד שלוש ראשים בידי אחיו, והוא עמד בראש הגדוד הרביעי. ביום שישי לפנות בוקר, הפתיע יהודה את חיל יון והתחיל להרוג בהם, וכל המחנה החל נס בשפלה, ורדפו אחריהם עד אשדוד ויבנה, והרגו מהם 9,000 איש.

יהודה חזר לאמאוס ע"מ להמשיך במלחמה. בינתיים מחנה גורגיאס חיפש את מחנה יהודה לשוא בהרים, וכשפנה ביום לרדת לאמאוס ע"מ להמשיך במלחמה, ראו עיניהם את המחנה עולה באש, ומיד נתנו רגליהם וברחו כל היונים לארצות הגוים ללא קרב. במחנה יון שבתו את יום השבת, ואחר בזזו את כל המחנה שלל רב ועצום.

כ. יהודה לא חיכה שיבואו היונים שוב לקרב אל ירושלים, אלא פנה אל הבשן לקראת שני שרי הצבא הגדולים של יון בגריס ותמחיאוס, ושם מצא את פוליפוס הרשע אשר הרג בעדת החסידים (לעיל אות טז) ושרפו בתוך הבית שנס אליו. ניקנור שראה כי נכשל במלחמה, לבש בגדי עם פשוטים ונס אל ליזיאש, ותיפול רוחו של ליזיאש בשמעו את מפלת צבא יון. מול ישראל

אנטיוכוס עצמו שב אף הוא ממסעו אל פרס בכלימה ובזז, כי הניסוהו יושבי פרס בבואו לבזוז מקדשם. וכששמע על מפלת צבאו ביהודה, בחמתו רצה לעלות אליה עם כל צבאו ולהשמידם. אלא שיושב בשמים ישחק, ובעודו עולה אל ירושלים הענישו ה'; והוא נפל מהמרכבה ונשברו עצמותיו בהיותו שמן וכבד גוף, ואח"כ העלה בשרו נבאש והעלה ריח נורא, והטילוהו על הארץ. וברחו ממנו עבדיו. ומת מיתת נבל ונבאש. ובזה התחיל הקץ על שלטון יון החזק כנמר.

חנוכת המזבח

כא. כאשר הביא השם לעם תשועה גדולה זו, במסירות נפשם למען שמו, עלה יהודה אל ירושלים, ואבלם היה גדול על מקדש השם השמם והמחולל. המתיונים נסו אל החקרא ויהודה שם משמר להתגרות בהם, עד אשר יטהרו את בית המקדש. ובנו מזבח חדש תחת המזבח שחולל ונטמא בשקץ שהקריבו עליו הפריצים. ויעשו את כלי המקדש והפרוכות והשערים, ויעשו מנורה של ברזל מצופה בבִּעֵץ, כי היו עניים ולא הספיקה ידם למנורת זהב שהיא מצוה מן המובחר, והעבודה נשלמה בח' ימים בכ"ה בכסליו¹.

שנאמר בגמ' (ע"ז ט.) ש-206 שנים היתה מלוכת ישראל בפני בית שני; 103 של בית חשמונאי, ו-103 של בית הורדוס. והיות ובית שני חרב בשנת גיתתכ"ח (3,828) ליצירה (לדעת הרמב"ם לפי קבלת הגאונים), הרי שנס חנוכה ותחילת מלוכות חשמונאי היה בשנת גיתרכ"ב (3,622). וכ"כ בסדר הקבלה להראב"ד. וכ"ה בסדר הקבלה לרבינו המאירי. והכי פשטות לשון הרמב"ם בריש הלכ' חנוכה, שכ' וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתיים שנה עד החורבן השני. וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בכ"ה בחדש כסליו היה ונכנסו להכיל ולא מצאו שמן טהור וכו'. משמע שהעמידו מלך באותה שעה.

אבל בספר 'מקבים' שהוא מזמן בית שני כתוב שהיה נס חנוכה 26 שנה קודם לכן, בשנת קמ"ח לשטרות (שהוא המנין למאז שפשטה מלכות יון בעולם), וזה בשנת גיתקצ"ו. וכ"כ הצמח דוד וסדר

¹ נחלקו כותבי הדורות באיזו שנה היה נס חנוכה (חנוכת המזבח, חינוך העבודה ונס שמן המנורה). חלקם כתבו שזה היה בשנת גיתרכ"ב (3622) לבה"ע 206 שנים קודם חורבן בית שני. זאת מתוך מה

וכיון שראו שהכל נטמא חיפשו ומצאו כד שמן אחד שהספיק להדלקת יום אחד, וקרה בו נס ודלק שמונה ימים, עד אשר הכינו שמן טהור מן החדש. ולזכר נס ותשועה גדולה זו, וחידוש חנוכת המזבח והבית, תיקנו חכמים (יוסי בן יועזר וסנהדרין) לשנה הבאה, את שמונת הימים בהלל והודאה ובהדלקת נר חנוכה איש וביתו. וע"ז אמר לו הקב"ה לאהרן הכהן, כשראה שחלשה דעתו שלא היו הוא ושבטו בקרבנות הנשיאים בחנוכת המשכן - שלך גדולה משלהם, וזוהי חנוכת בית חשמונאי (רמב"ן ריש פר' בעלותך). ועליהם נאמר לא מאסתים ולא געלתים לכלותם - בימי יונים.

ותקנו חכמים הודאה נוספת בתפילה 'על הניסים' וכו'. ושבח שמזכירים שם הוא על הנצחון הן מהיוונים 'טמאים ביד טהורים', והן ממרשיעי ברית המתיוונים 'רשעים ביד צדיקים' 'זדים ביד עוסקי תורתך', שלא רק שגרמו ביטול העבודה במקדש, אלא גם לא היה לבם צר על כך, ולא ניפנו לחידושה.

יהודה ביצר את חומות העיר והמקדש, ובנה מגדלים סביב המקדש, על מנת שלא יבואו עוד האויבים להפריע לבית השם, והניח במבצרים מצב שומרים, לשמור הבית. גם ביצר את העיר בית צור, שמדרום לירושלים, כי משם קל להבקיע דרך בהרים אל העיר.

הדורות בשם הר"י אברבנאל. וגם בס"ע זוטא הקדים הרבה נס חנוכה. והסכים עמם הגאון המופלא רבי יצחק אייזיק הלוי זצ"ל, בספרו דורות ראשונים.

וראיתי מי שהביא ראייה ברורה ממכתב המצוטט בספר מקבים שאנטיוכוס השביעי שמלך בשנת ג'תר"כ, שלח לשמעון בן מתתיהו יומיני אנכי לך לעשות מטבע שלך מטבע בארצך. והרי שמעון בן מתתיהו היה הרבה אחרי נס חנוכה כי יהודה עמד בראש העם שש שנים ואחריו יהונתן כמה וכמה שנים. ועוד שבין מלכות אנטיוכוס אפיפנס הרביעי גוזר הגזרות עד מלכות אנטיוכוס השביעי היו ח' מלכים יוונים. והמטבעות הראשונות שנמצאו מימי החשמונאים הם מימי יוחנן בן שמעון מתרכ"ט ואילך שזה מתאים לזמן המלוכה של אנטיוכוס השביעי, ולתקופה של 206 שנים הנזכר בגמ'. (ויתכן שכבר טבע קודם לכן. אבל לא נמצאו מטבעות של שמעון אביו, ויתכן שאנטיוכוס חזר בו מרשותו לשמעון).

ומה שאמרו בע"ז ט. ק"פ שנים קודם החורבן מרדו רומאים בישראל. איננו יודעים לכוין בדיוק מה כוונת הגמ'. כי הפרטים אינם יודעים לנו. ונאמנים עלינו דברי חז"ל, אלא שלא תמיד כוונתם לשנות מלכים וכיו"ב, אלא מעשים שנראים כהפרת ברית וכיו"ב.

המשך מלחמות בני חשמונאי

להבקיע אל העיר. ואח"כ לכבוש את ירושלים. אנשי בית צור עמדו במצור בגבורה והצבא לא יכול להבקיע. יהודה החל לזנוב בצבא והרג בהם 600 איש.

אלעזר (החורני) החשמונאי ראה פיל גדול וסבר שהוא פיל המלך, רץ בגבורה בתוך חיילי האויב, תוך שהרג בהם, וניגש אל הפיל ודקרו בבטנו, והפיל קרס תחתיו ומחצו והרגו. יהודה ראה כי יהיה קשה עליו להלחם עם צבא המלך העצום, נסוג לירושלים, ע"מ ששם ילחם עם הצבא. יושבי בית צור נכנעו לפניו כי פחדו מחיל המלך העצום, והוא גרשם מהעיר ושם בה חיל משמר יוני.

אנטיוכוס עלה וצר על ירושלים, אלא שפתאום הגיעה אליו השמועה שפיליפוס שר הצבא שחזר מפרס רוצה לכבוש השלטון. נבהל והחליט לברות שלום עם יהודה, והבהיר לראשי צבאו כי מפאת שהפריעו את היהודים בעבודתם קמו מלחמות קשות אלו. והיה זה בכ"ח שבט ועשאוהו יו"ט. אמנם לב רשעים רע, וכאשר יצאו לקראתו ראשי יהודה, הוא הלך עם צבאו והרס את חומות המקדש. יחד עם זאת הרג את הכהן הגדול המתיוון מינילאוס, כי הבין שבסיבתו קרו המלחמות, ולא רצה שימרדו בו שוב.

כד. גם אנטיוכוס החמישי לא האריכה ממשלתו, ובהיותו מלך צעיר וחלש, עלה עליו דימיטריוס בן סליקוס, וכבש את טריפולי שבסוריה, ותפס את אנטיוכוס וליזיאש והרגם, ושם על עצמו את כתר המלוכה בסוריה.

עוד לא שקטו המתיונים, ואליקים שכנה עצמו ביונית אלקימוס, רצה לכהן בכהונה גדולה, והלך אל דימיטריוס ושכנעו בבצע עטרת זהב, לתתו את המינוי. גם הלינו לפניו על הבוגדים - הלא הם עדת החסידים, שהרגו את אוהבי המלך. משכך, שלח דימיטריוס צבא גדול בראשות בכחידס, ועשו בארץ הרג וצרה, והשאיר חיל מצב של שכירים בארץ, וכבדה ידם על הישרים בעם.

יהודה וצבאו הלכו לעשות שפטים בקרב מרשיעי ברית. ואלקימוס הלך שוב לאנטיוכיה אל דימיטריוס על שיהודה מזנוב בצבא השכירים של המלך.

כב. הגוים שכני ארץ ישראל שמעו על ניצחונות יהודה, ועיניהם צרה בהצלחת ישראל, והרעו והרגו בעם שהתרבה זה מכבר והתרחב לעבר הירדן ולארץ אידומאה - היא נגב יהודה שבה שכנו שבטי ערבים שבאו אחרי החורבן וקראו לעצמם אדומים ע"ש אדום ששכן מדרום לא"י.

יהודה וצבאו עלו אל יעזר וכבשוהו, ואחרי כן עלו אל הגליל, ושוב אל ארץ עבר הירדן והושיעו את יושבי הארצות. מלחמות גדולות ניהלו עם צבאות גדולים של גויי הארץ, ובכל אשר פנו הושיעם השם, ויראו במראה השמים כי השם עמם. וכאשר נצחו את הגוים והצילו את יושבי הארץ, העלו אותם עמם לירושלים, כי קשה היה לצבא הקטן לשמור על פזורת ישראל מכל גויי הארץ.

[בכמה מקומות מובא מעשה יהודית עם השר אליפורני, שעלה על ירושלים בצבא עצום, ועשה השם נס בידי אשה, היא יהודית הצדקת שכרתה את ראשו. אלא שנחלקו בספרי קוראי הדורות מתי היה מעשה זה, ובדברי הפייטן נזכר שהיה עם נס חנוכה, וכן הביאו הרמ"א להלכה בסי' תרע"ה ס"ב].

כג. מלכות רומי באותה שעה גדלה והלכה. ויהודה דאג לשלום העם שלא יעלו שוב היונים למלחמות, לכן שלח לברית עם הרומאים, כדי שאם יעלו עליהם היונים יוכלו להיעזר בצבא רומי נגדם. ובגמ' בע"ז ח. איתא שרומי התכבדו כבוד רב בעיניהם שיהודה באה עמם בשלום. והכירו במעלת וחשיבות עם ישראל. אלא שכיון שניתנה הרשות לדרוס רגל, לבסוף מהם בא החורבן.

יהודה חפץ להרוס את מבצר החקרא, אשר במעלה העיר התחתונה, השולט אל מבואות הר הבית מדרום. ובאישון ליל יצאו ממנו המתיונים ושלחו שליח את אנטיוכוס שיבא לעזרתם מפני היהודים המתעבים אותם.

אנטיוכוס החמישי שהיה עוד נער, עלה בראש צבא ענק עם השר ניקנור, שכלל 100,000 רגלי, ו-20,000 פרשים, ו-32 פילי מלחמה. ועלה אל בית צור אשר מדרום לירושלים ע"מ

דרש מהם להסגיר את יהודה והלך לערוך את צבאו בכפר בית חורין. והיה מחרף מערכות אלוקים חיים, מתי אחריב את העיר והמקדש.

יהודה ראה מראה מהשמים אשר בישר לו את הניצחון. וביום השבת ב"ג באדר יצא ניקנור למלחמה, ויהודה נגף את ניקנור צבאם והרג בהם 35,000 איש לא נשאר מהם עד אחד. ואת ראש ניקנור וזרועו ולשונו שדברה גדולות קצצו ותלאום בשערי ירושלים. נס זה היה ביום "ג אדר שנת ג'תר"ב (3,602?) לזכר נס זה קבעוהו יום ניקנור כיו"ט. וזה היה שש שנים אחר נס חנוכה.

מות יהודה, והתמנות יהונתן

גם הרשיעו המתיוונים, והרגו בצליבה את יוסי בן יעוזר הנשיא. והמתיוון יקום איש צרורות שהשתמד, בן אחותו של יוסי, לקחו למיתה, והיה רוכב על הסוס בשבת. אמר לו יקום ליוסי ראה את סוסי שאדוני הרכיבני עליו, ואת סוסך (קרש הצליבה) שהרכיבו עליך אדוניך (הקב"ה). השיבו יוסי, אם מענישים כך לעושי רצונו, ק"ו למכעיסיו. נכנסו הדברים אל ליבו וקיים בעצמו ד' מיתות בית דין לכפרה על עצמו, ומת. ויוסי בן יעוזר שכבר היה גוסס להיפטר מן העולם אמר בשעה קלה הקדימני זה לגן עדן.

באותה שעה עמדו לישראל הדור השלישי של התנאים, ובראשם יהושע בן פרחיה הנשיא, ונתאי הארבלי לאב בית דין (שהיו הזוג השני). לאחר שנהרג יוסי בן יעוזר בשנת ג'תר"ב (3,602) לבה"ע לערך.

שלטון יהונתן בן מתתיהו, עד מותו בידי טריפון

בכחידס והרגו מהם 2,000 איש, והוא עצמו נמלט מחרב יהונתן ברגע אחד וכחוט השערה. ואחרי הכרעת המערכה חצו יהונתן ואנשיו אל עבר הירדן, ובכחידס שב אל החקרא שבירושלים. וביצר את ערי יהודה ושם בתוכם חיל מצב להציק לישראל, ולקח מראשי העם וכלאם בחקרא.

דמיטריוס שלח צבא עצום בראש ניקנור שונא ישראל. אלא שניקנור פחד מיהודה, וכת עמו שלום, וגם יעץ לו לשאת אשה ולהוליד בנים. יהודה שראה כי שקטה הארץ לקח אשה ונשאה.

אלקימוס הנוכל הלשין לפני המלך כי דימטריוס על ניקנור שכרת ברית עם יהודה. המלך בכעסו צוה עליו להביא את ראש יהודה אליו. יהודה יצא אליו עם צבאו, והם ניגפו לפניו וברחו אל החקרא שבירושלים. ניקנור יצא מן החקרא וזקני העיר יצאו אליו לשלום, והוא

כה. כששמע דימטריוס כי ניקנור נפל שלח את בכחידס עם צבא גדול מאוד, אשר הפתיע את יהודה מבלי הרבה מאנשי צבאו, ותהי המלחמה קשה, ונהרג בה יהודה המכבי. לאחר שש שנים שעמד בראש העם ולחם מלחמותיו, והחזיר עטרת ישראל ועבודת המקדש. חז"ל מציינים כי היות ולקחו לעצמם עטרת המלוכה ולא מסרוה לבית יהודה, לכן הענישם השם, אף שהיו חסידי עליון (רמב"ן, ברא' מט י). העם התאבל על חוסן ישראל ומגיננו. ומשכך, שבו פריצי העם להרים ראש.

בכחידס מינה על ירושלים את המתיונים הפריצים על העם, והרשיעו והרבו רעה על עדת החסידים והתנקמו בהם. וכך נמשך הדבר ארבעה חדשים.

כו. מקץ ד' חדשים עדת החסידים והדבקים בה' מינו את יונתן בן מתתיהו אחי יהודה לראש עליהם וללחום מלחמותיהם, וקראו שמו יהונתן. בכחידס בשמעו את דבר המינוי רדף אחריהם להרגם, וברחו אל מדבר תקוע, וחנו על ביצות הירדן. בכחידס ירד עם צבאו בחיל גדול להלחם בהם בעצם יום השבת, ומתי מעט שהיו עם יהונתן נלחמו עם חיל

דימיט. בשנים הבאות התרחשו כמה תהפוכות, והגויים הפירו כמה בריתות שלום אשר כרתו עמו, ולבסוף טריפון היוני שהמליך שוב את אנטיוכוס השישי וסילק את דימיט. משלטונו, **שבה את יהונתן**, ברמותו שיבא אליו לברית שלום. לאחר מכן פנה טריפון בחיל כבד אל ירושלים לעזור לתושבי החקרא שכבדה יד שמעון עליהם. אך שלג גדול עכבו, וראה בכך יד השם. וקם וברח לגלעד, ובעברו אל הגלעד **הרג את יהונתן** השבוי בידו, כשחנה בבית שאן.

נחלקו ספרי קוראי הדורות אם יהונתן היה נשיא שש שנים (ספר צמח דוד שברר דבריו היטב) או תשע-עשרה שנה (העתקות ספרי מלחמות היונים).

אלקימוס הכהן המתיון רצה להרוס את חומת העזרה כדי שהמקדש יהיה פרוץ לפני הפריצים, ובהתחילו להרוס החומה ניגף לפני השם ומת כעבור ימים. אחרי מותו שב בכחידס לאנטיוכיה הבירה. ויהונתן ושמעון חזרו אל ככר הירדן. ושנתיים שקטה הארץ ממלחמה.

כז. לאחר מכן שב בכחידס להלחם עם יהונתן, וה' סייעם וקמו על מחנהו והכוהו, ובכחידס התחנן שישאירוהו בחיים, וכרת עמם ברית שלום. בכחידס עוד עשה הרג בפריצים שפיתוהו ללחום ביהונתן, ושב לסוריה. אלא שיהונתן עדיין פחד לעלות לירושלים מפני הפריצים ששלטו בירושלים בחקרא. אבל השם עזרם, והיות ופרצה מלחמה בין דימירטיוס שליט סוריה ובין אלכסנדרוס בלאס שכבש את עכו, מיהר המלך דימיט. לכרות שלום עם יהונתן, ושלח בידו פקודה לשחרר את ירושלים מידי הפריצים. ושב יהונתן וביצר את ירושלים, אבל את החקרא לא הצליח לכבוש, וגם לא את בית צור שבדרום יהודה. לאחר מכן כרת בית שלום עם אלכסנדרוס בלאס, אשר הביס את צבא

מינוי שמעון בן מתתיהו לנשיא, ומותו

צר על החקרא והרס אותה עד היסוד, וחגגו העם את הריסת החקרא ושחרור עול היונים והמתיונים בכ"ג אייר. והשלווה והשלום וכבוד התורה ועבודת השם חזרו לישראל. אמנם יד השם היתה בו שלא החזיר עטרת השלטון מבית לוי אל בית יהודה. וכך היה המעשה:

שמעון כהן גדול השיא את בתו לתלמי בן אבוב שהיה מתיון בסתר, ומסר בידו את ניהול מחוז יריחו. בשנה השמינית למלכותו (שהיתה בשנת ג'תרט"ז 3,616?), ערך שמעון מסע בארץ. כשהגיע ליריחו, קם תלמי, חתנו בעל בתו, ורצח את חותנו שמעון נשיא ישראל.



כח. עדת החסידים מינו עליהם את שמעון בן מתתיהו חשמונאי. ובימיו שלטון יהודה חזר. הוא מרד במלך סוריה וחדל מלהעלות לו המס. גם כבש את הערים היוניות גזר, יפו, יבנה ובית צור. ועל כולנה

מינוי יוחנן כהן גדול

לצדוקי. ועליו אמרו חז"ל אל תאמין בעצמך עד יום מותך. וגם הרג חכמי ישראל. ומשם ואילך לא קם עוד מנהיג מבית חשמונאי שהיה גם חסיד. בנו ואחריו ובני בניו היו מרשיעים, עד שפסק מהם השלטון ונמסר להורדוס האדומי, העבד לבית חשמונאי. [וכל האומר מבית חשמונאי קאתינא, עבדא הוא, כי הורדוס הרגם, וזה העונש היה משום שיוחנן כה"ג נעשה צדוקי הוא ובניו אחריו, מלבד הסיבה שהסירו שבט מיהודה (רמב"ן ברא מט י)].

ל. ואף על זאת, לא עזב ה' את עמו, ולא תשכח מפי זרעו, והתורה נמסרה מדור לדור, ואף כשהיו עדת החסידים מעטים, נמסרה אצל החכמים ותלמידיהם. וגם אחרי שבעונותינו חרב הבית השני ע"י הרומיים ובאשמת בריוני העם, לא נשכחה התורה, ומייחלים אנו לגאולה השלמה ובנין בית השלישי בב"א.

כט. אחריו קם יוחנן בנו, שהיה גם כהן גדול בבית המקדש ושימש פ' שנה בכהונה גדולה. וכבש את כל ארץ אדומאה שבנגב יהודה והכריחם להתגייר או שימיתם או יגלם. וכבש גם ארצות רבות בעבר הירדן, וגם את שכם ושומרון עד הכרמל, ואת בית שאן כבש. ואף הוא היה רואה את הצלחתם של בניו בכיבוש שומרון כשהיה לפני ולפנים ושמע בת קול.



מטבע יוחנן הורקנוס

בסוף ימיו כהנו הזוג השלישי, שהם דור רביעי של התנאים, יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח. שמעון בן שטח היה ראש חכמי הדור גם בתקופת ינאי המלך הרשע (נכד יוחנן בן בנו יהודה אריסתובלוס), שהיה צדוקי ומרשיע.

לסוף ימיו של יוחנן כהן גדול היטוהו הפריצים אשר סייעוהו בשלטון (שמינים אצלו לפקידים מפחד שיהיו לרועץ לעם), וגם חבר לכרות ברית עם הנכרים, ולבסוף הפך

לוח גלות בבל ובית שני עד אמצע ימי בית חשמונאי.

